

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Výchova dívek v Čechách a Banátu: Socializační vzorce a
adaptace banátských Češek do české společnosti**

Eva Šimková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Výchova dívek v Čechách a Banátu: Socializační vzorce a
adaptace banátských Češek do české společnosti**

Eva Šimková

Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Fatková PhD.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Gabriele Fatkové PhD. za ochotu a trpělivost, kterou projevila při vedení mé bakalářské práce a za poskytnuté rady.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	ČEŠI V BANÁTU	3
	2.1 Svatá Helena.....	4
	2.2 Reemigrace.....	5
	2.3 Náboženství.....	6
3	SOCIALIZACE	8
	3.1 Definice pojmu, charakteristika socializace.....	8
	3.2 Socializační činitelé	10
	3.2.1 Příbuzenství a rodina.....	11
	3.2.2 Manželství	12
	3.2.3 Výchova.....	13
	3.2.4 Gender.....	14
	3.3 Shrnutí	15
4	METODOLOGIE	17
	4.1 Úvod do výzkumu	17
	4.2 Produkce dat	18
	4.3 Výběr vzorku	20
	4.4 Etická strana výzkumu	21
5	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	23
	5.1 Dětství na Svaté Heleně	23

5.2 Otevřená komunikace.....	26
5.3 Menstruace	29
6 ZÁVĚR	31
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	33
8 RESUMÉ	37
9 PŘÍLOHY.....	38
9.1 Osnova rozhovoru prvního setkání.....	38
9.1.1 Ukázka z rozhovoru s informatorkou č. 1 (první setkání)...	39
9.2 Osnova druhého setkání	46
9.2.1 Ukázka z rozhovoru s informatorkou č. 3 (druhé setkání)..	47
9.3 Osnova třetího setkání	49
9.4 Fotografie	50

1 Úvod

Práce pojednává o rozdílných vzorcích socializace a výchovy mezi dívkami z oblasti Banátu a dívkami narozenými v České republice. Nahlížení na jiné kultury optikou kultury naší je velmi rozšířený fenomén, avšak je třeba posuzovat jednotlivé kultury skrze jejich specifické prostředí a v rámci jejich kulturních zvyklostí, abychom předešli vytvoření jedné univerzální stupnice hodnot, kterou budeme aplikovat na všechny ostatní kultury. Cílem této studie je analyzovat problematiku začleňování přistěhovaných dívek, díky rozdílům v jejich socializaci, která pramení z odlišnosti jejich kultury a jiného pohledu na okolní svět.

Socializace a její vzorce bývají často neuvědomované, nepřemýšlíme o nich a připadají nám přirozené. Z tohoto důvodu je má práce založena na zkoumání dětství dotazovaných žen a jeho porovnání s typickým dětstvím a socializačními vzorci v České republice, jelikož pouze při kontaktu s jinými kulturami máme možnost si uvědomit nejen odlišnosti, ale i vlastní kulturní vzorce. Mnou dotazované informátorky prožily značnou část svého dětství v rumunské části Banátu, avšak v České republice žijí již řadu let, díky čemuž si uvědomují rozdíly mezi dětstvím v Banátu a dětstvím v České republice.

Téma práce jsem si vybrala na popud úzké spolupráce s lidmi přistěhovanými z oblasti Banátu zpět do České republiky. Více jak pět let pracuji ve společnosti, která tyto skupiny lidí zaměstnává. Celou dobu jsem sledovala jejich pomalé začleňování do většinové české populace, které nebylo mnohdy lehké a neslo sebou velkou míru obtížností. Právě výše zmíněné pracovní prostředí – firma na výrobu předních světlometů do automobilů – se tak stalo mým výzkumným terénem.

Informace pro svou práci budu získávat pomocí polostrukturovaných rozhovorů s dívkami a ženami, které pocházejí z oblasti Banátu a strávily tam značnou část svého dospívání. Získané poznatky

budu interpretovat a porovnávat s poznatky získanými z odborné literatury o dětství a dospívání dívek v České republice.

V teoretické části práce se budu věnovat socializaci jedince ve společnosti a s ní spojenými socializačními činiteli zahrnující především rodinu. V rámci rodiny dochází k primární socializaci jedince, která utváří sociální stránku jeho osobnosti již od samotného narození. V rámci socializačního procesu, který trvá v podstatě celý život, si člověk osvojuje vzorce chování, přijímá svou sociální roli a status.

Díky tomu, že je má práce založena na spolupráci s ženami, tak se budu v teoretické části dále věnovat i genderovému rozlišování a genderové identitě. Genderová identita se u člověka vyvíjí již od samotného narození a postupně spolu s identitou sociální, národní a kulturní formuje celý náš život.

Život mnou dotazovaných žen byl od útlého věku veden k náboženství, stejně tak jako život jejich rodičů, v další části práce se proto budu věnovat i tomuto tématu s ohledem na náboženské rozdělení vesnice Svatá Helena.

2 Češi v Banátu

Na konci patnáctého století byla oblast Banátu dobyta Turky, kteří oblast ovládali až do roku 1716, než byli vyhnáni vojsky habsburské monarchie. Olténie, severní Srbsko, Bělehrad a Banát se tak dostali pod nadvládu Rakouska, avšak roku 1778 byl Banát přičleněn Uhrám [Gesce, 2013: 26]. V českých zemích se Marie Terezie a stejně tak Josef II. snažili o postupné podmanění si banátské oblasti, po roce 1807 byl vydán zákon upravující pozemkovou dražbu, který znamenal pro nově příchozí výhodné podmínky, zahrnující ekonomickou podporu, osivo, dobytek, ale i stavební materiál. Kolonisté, kteří se do této oblasti stěhovali, však netušili, že půda, kterou mají přislíbenou na základě tohoto zákona, není obdělána a tak jejich nové začátky zahrnovaly kácení bukového lesa za účelem získání orné půdy [Secká, 1995: 92–115].

První skupina kolonistů dorazila mezi lety 1820 až 1821, druhá roku 1823 a třetí o rok později, celkově do oblasti přišlo asi osmdesát rodin dělníků, zemědělců, dřevorubců, truhlářů a horníků z Plzeňska, Klatovska, ale i Čáslavska. Rodiny se přepravovaly pěšky, nesly si sebou nářadí a někteří vedly i dobytek. Cesta trvala přes dva měsíce a mnoho osob na ni zahynulo. Jak již tomu tak bývá, tak se zprávy o vládní podpoře rozšířily rychlostí blesku a roku 1830 žilo v oblasti Banátu 3 880 Čechů a Němců. Přestože se zprvu zdálo, že příchozí kolonisté se zde usadí již natrvalo, tak mnozí z nich nevydrželi dřevorubecké práce a vraceli se do svých rodných zemí, dokonce i pěšky. Vláda, která slíbila pomoc při mýcení lesu v oblasti, selhala. Dodané náčiní bylo nekvalitní a přislíbená střecha nad hlavou byla pro mnohé rodiny nevyhovující, jelikož do ní zatékalo [Habrnálová, 2010: 4–10].

Migranti byli osvobozeni od placení daní na dobu pěti až deseti let, dostali zrní na první zasetí a práva na pasení vlastních zvířat. Avšak tyto výhody nebyly zcela zadarmo, kolonisté museli vykonávat vojenskou službu na hranici a podílet se patnáct dní ročně na pracích na poli pro

šlechtu. Nejdříve si kolonisté stavěli zemnice, později pak domy s kamenným základem. V rámci postupné modernizace začali stavět dřevěné modlitebny. Dřevo, které používali na jejich výstavbu, patřilo obchodníkovi Magyarlymu, kterému se zdál později obchod se dřevem méně výnosný, nežli očekával, naložil veškeré nářadí a beze slova odjel. Díky tomu zůstalo mnoho kolonistů bez střechy nad hlavou. Kácení lesů však mělo ještě jeden nezamýšlený důsledek, potok v Elizabetě (jedné z českých vesnic), který byl zdrojem pitné vody pro mnoho kolonizátorů vyschl. Následně Elizabetu postihl požár a lidé se přestěhovali do Svaté Heleny [Gesce, 2013: 35, 129–130].

Po druhé světové válce začalo docházet k velkým přesunům kolonistů zpět do rodné vlasti. Roku 1910 byl prosazen Apponyiho zákon, který znamenal násilnou maďarizaci, byla zřízena povinná opatrovna pro děti, kde byly děti fyzicky trestány a v případě, kdy je tam rodiče nechťeli poslat, museli do tří dny vzdáleného města zaplatit pokutu. Situace pomalu gradovala a mnozí kolonisté přemýšleli o hromadném vysídlení, které jim bylo po vyjednávání s vojenskými úřady po čase úředně dovoleno [Secká, 1995: 92–115].

2.1 Svatá Helena

Svatá Helena byla jednou z prvních vesnic založených v Banátu a její obyvatelstvo se dělí na dvě základní skupiny podle náboženského vyznání na katolíky a evangelíky. Čeští kolonisté přišli do obce Svatá Helena jako najatí dřevorubci obchodníkem se dřevem Magyarlim, později začali vykonávat i hraničářskou službu [Budilová, 2011: 32]. Svatá Helena jakožto nejstarší osada jak jsem již zmínila, oplývala specifickým rozdělením obyvatelstva na dvě skupiny a to skupinu katolíků a evangelíků. Skupiny evangelíků se později díky sporům s katolíky začaly přesídlovat do Bulharska a založily tam obec Vojvodovo [Budilová, 2011: 32–33].

2.2 Reemigrace

Reemigrace úzce souvisela s poválečným vývojem Československa. Československá vláda v té době vytvořila rozsáhlou kampaň, která měla nalákat Čechy a Slováky opět do Československa. Díky špatným podmínkám, kterým v té době čelili Češi a Slováci v Banátu, se mnozí obyvatelé rozhodli vrátit zpět do rodné vlasti. Na tento popud byl v roce 1946 zřízen Protokol o přesunu osob české a slovenské národnosti [Gesce, 2013: 112].

Další podstatnou příčinou reemigrace Čechů a Slováků byl fakt, že se v Rumunsku, Jugoslávii a Bulharsku ocitli pod silnou komunistickou nadvládou a Československo se tak zdálo jako ostrůvek naděje opředený zbytky demokracie. Československá vláda po skončení druhé světové války vydala výzvu pro banátské Čechy k jejich návratu do vlasti, kterou ve snaze zachovat si hrdost a příslušnost k českému národu, přijali. Jednalo se však pouze o ty banátské Čechy, kteří pracovali v hornictví nebo lesnictví, takzvaně o ty nemajetné bez vlastní půdy a statků, s jejichž převodem do ČSR by mohly vzniknout problémy [Vaculík, 1995: 207–214].

Reemigrace probíhala v několika vlnách a celkový počet migrujících Čechů přesahoval jednadvacet tisíc osob. Migrantů byli po příjezdu do Československa hromadně ubytováni ve střediscích, jež byla spravována národním výborem. Pro reemigranty vešel v platnost zákon, který upřednostňoval usidlování reemigrantů do ubytoven před usidlováním politických vězňů i obětí války. Desátého července byl v Bukurešti podepsán protokol, který umožňoval přistěhovalcům si vzít do ČSR domácí zařízení, osobní svršky a nábytek. Pro reemigranty byla ustanovena povinnost před odjezdem do Československa zlikvidovat veškeré své dluhy a závazky pocházející z daní a sociálních dávek. Přestože se velký počet Čechů přestěhovalo zpět do Československa,

v Banátu dosud žije zhruba 4 000 Čechů udržujících český jazyk a kulturní zvyky [Vaculík, 1995: 207–214].

2.3 Náboženství

V rámci svého terénního výzkumu jsem se setkala s výrazným rozlišováním náboženských skupin v české vesnici Svatá Helena, které rozdělují jejich obyvatelé na dvě, vzájemně soupeřící skupiny a to skupinu baptistů a katolíků.

Definice náboženství známe hned několik, můžeme například říci, že náboženství je víra v něco nadpřirozeného, s tímto tvrzením nám však vyvstane otázka, co je to nadpřirozené. Pro různé kultury by tato definice byla více než matoucí, jelikož co je přirozené pro nás, nemusí být přirozené pro jiné kultury. Emile Durkheim rozlišoval mezi tím, co je posvátné a co je profánní. Posvátnost připisoval právě náboženství, které by mělo vytvářet solidaritu a podporovat integraci jedinců [Eriksen, 2008: 256]. Dále se Eriksen zabývá tím, co bychom jako antropologové měli ve skutečnosti v náboženství zkoumat. Zda se máme zaměřovat na jeho sociální funkce či na to, co náboženství jako takové znamená pro samotné věřící.

Jak jsem již zmiňovala, ve vesnici Svatá Helena v rumunském Banátu jsou dvě vzájemně soupeřící náboženské skupiny a to křesťané a baptisté. Křesťanské rodiny považují za základní stavební kámen partnerského vztahu manželství. Křesťanská rodina je tvořena patrilinéárně, tedy odvozena ze strany otce. Muž je zde hlavou rodiny, která se stará o materiální zabezpečení jejich členů. Smysl křesťanské rodiny tkví v reprodukci potomků, kteří by zajistili pokračování rodové linie.

Oproti tomu baptisté se považují za evangelíky, jejichž hlavním znakem je vzájemný respekt uvnitř skupiny. Tento respekt je pro členy skupiny závazný a v jeho rámci přijímají všechny atributy baptistické

ideologie. Skupina evangelíků vznikla z touhy vymezit se vůči formálním praktikám katolické víry zahrnující návštěvu kostela nebo účast na rituálu večeře Páně, kterou evangelíci nevnímali jako dostatečný způsob k vykoupení se od hříchů. Vytvoření nových ortodoxních „pravidel“ skupiny evangelíků došlo k vytvoření symbolické hranice mezi katolíky a baptisty, která se na první pohled zdá téměř neproniknutelnou, avšak tak tomu není. Sňatky mezi katolíky a baptisty jsou striktně zakázané a vedou k nucenému opuštění náboženské obce pouze v případě, kdy si chce katolík ponechat své náboženské vyznání i po svatbě. V opačném případě jsou sňatky s katolíky více než vítány, jelikož vedou k rozrůstání jejich náboženské skupiny [Budilová, 2011: 111–141].

Ve 20. Století díky baptistické skupině věřících došlo k rozdělení náboženské obce na Svaté Heleně na dvě skupiny. Tyto skupiny byly ve vzájemném rozporu, díky odlišnému názoru na svátost křtu. Jedna skupina požadovala, aby byly křtěné děti v raném věku a druhá se přikláněla k myšlence, že křest by měli přijímat až dospělí lidé, kteří jsou si jistí, svým náboženským vyznáním [Budilová, 2011: 111–141].

3 Socializace

V rámci této práce pracuji s fenoménem socializace, který je ústředním tématem teoretické části textu. Díky tomu, že se lidé v různých prostředích setkávají s různými kulturními vzorci, je třeba si objasnit, jakým způsobem si tyto kulturní vzorce lidé osvojují, k tomu slouží socializace. Lidské bytosti jsou socializovány po celý život, a tak není překvapením, že primární socializační vzorce jsou předávány již dětem od jejich rodičů téměř okamžitě po narození.

3.1 Definice pojmu, charakteristika socializace

S pojmem socializace se setkáváme v mnoha publikacích, avšak první, kdo tento pojem použil, byl Emile Durkheim na konci devatenáctého století. Socializací člověk prochází již od samotného narození, kdy jsou už novorozenci vštěpovány základy sociálního jednání a osvojování si kultury. Tento proces má za následek utváření osobnosti člověka tak, aby odpovídala sociálnímu nátlaku pramenícího z okolního prostředí. Socializace však není jednostranným aktem člověka, který ji podstupuje. Jedinec ovlivňuje v rámci celého procesu socializace své podmínky a následuje své potřeby, což mu umožňuje stát se aktivním účastníkem tohoto procesu [Giddens, 1999: 39].

Keller zdůrazňuje nátlakový aspekt socializace. Podle Kellera je socializace univerzální prostředek, k zajištění kontroly chování lidí ve společnosti. *„Socializací prochází každý lidský tvor, má-li se stát sociální a kulturní bytostí. Kontrolní a dohlížecí mechanismy jsou zde vbudovány přímo do podstaty každé kultury. Cílem socializace je zformovat bytost, která se bude i o samotě chovat tak, jako by byla pod stálým dohledem ostatních členů skupiny“* [Keller, 2004: 38].

Anthony Giddens v rámci socializace zdůrazňuje spojení mezi generacemi, kdy uvádí, že samotné narození dítěte je velký zásah do života celé rodiny, zvláště pak do života lidí, kteří jsou za jeho zrození a

následnou výchovu odpovědňi. Narození potomka pak ovlivňuje celý jejich denní rozvrh a následně celý jejich život.

Důležitým prvkem socializace je osvojování si základů mateřského jazyka, učení se normám společnosti, morálce nebo různým nepsaným společenským pravidlům. Socializace dělá z člověka společenskou bytost, která je schopna reagovat na lidi kolem sebe a tím se začlenit do společnosti. *„Socializaci lze definovat jako proces přičemž si jedinci osvojují pravidla chování, soubor názorů, hodnot a postojů s cílem stát se plnohodnotnými členy společnosti“* [Smolík, 2010: 21].

Hladký průběh socializace zajišťují instituce a sociální skupiny, člověk se v jejím průběhu mění ve společenskou bytost, znající svůj sociální status a sociální roli, kterou hraje. V průběhu života se tak člověk stává společenským tvorem, který již neumí a zároveň nechce žít osamoceny život. Na utváření sociální přizpůsobivosti člověka mají velký vliv i věkové skupiny, ve kterých se nachází. Podle Smolíka je mládež v pubertálním věku formována sociální skupinou, se kterou se stýká. Autorita, která byla představována rodiči, podléhá pod silou tlaku, který vyvíjí ona sociální skupina. Mládež tak získává pocit svobody, který pramení z nepřítomnosti dospělého jedince. V rámci svých vrstevníků mládež provozuje provokativní chování, které utváří generační solidaritu a hodnoty [Smolík, 2010: 22].

Robert Murphy zdůrazňuje individualizovanou stránku lidské socializace a zdůrazňuje fakt, že děti jsou vychovávány tak, aby byly schopné správně fungovat v jejich sociálním prostředí: *„Víme, že každý jednotlivec má vlastní historii a že každá osobnost je do určité míry odlišná od druhých. Formování dětské osobnosti má však ještě další aspekt, založený na skutečnosti, že způsob výchovy se liší od jedné společnosti ke druhé. Děti jsou vychovávány tak, aby byly schopny vyhovět požadavkům a nárokům dospělého života v určitém typu*

sociálního prostředí, a rodiče předávají svým dětem kulturu tím, jak se k nim chovají“ [Murphy, 2010: 51].

Člověk, který prochází socializací od samého narození, si vytváří vlastní individualitu, hodnoty a normy, které utváří jeho obraz o společnosti, ale také o něm samém. Lze tedy říci, že člověkem se jedinec nestává pouze tím, že se narodí, ale stává se jím v okamžiku, kdy si osvojí svá práva a povinnosti v rámci jeho sociální role, které přispívají k jeho sociálnímu zrání.

Sociální zrání se dá označit za proces, ve kterém si lidé v rámci vnějšího tlaku z okolí osvojují sociální pozice, jenž ho přetváří ve společenský subjekt. Na tomto základě dochází k osvojování si sociálních mechanismů, včetně společenských stereotypů. Socializace se může v některých situacích jevit i jako manipulativní přetváření člověka k obrazu většinové populace, jelikož si sám nemůže zvolit způsob a míru jakou bude socializován. Přestože se jedná o proces, který začleňuje člověka do společnosti tak, aby dokázal v rámci své kultury plnohodnotně zapadnout mezi ostatní členy skupiny, tak zároveň omezuje jeho svobodu volby [Sak: 2003].

3.2 Socializační činitelé

Jak jsem již zmiňovala, k tomu, aby socializace probíhala, přispívají socializační činitelé, kteří jsou reprezentováni v první řadě rodinou, ale také školou, věkovými skupinami a různými institucemi. Socializace člověka je nicméně závislá i na jeho okolním prostředí a to hned ze dvou perspektiv. První zahrnuje pohled na to, jak samo prostředí reaguje na daného socializovaného jedince a druhá jak jedinec reaguje na ono prostředí. Intenzita socializačních činitelů se v průběhu života mění.

Členové rodiny vzájemně sdílejí kulturní hodnoty, normy, nepsaná společenská pravidla, ale také jasně určují sociální status a roli jedinců. V rámci rodiny dochází k předávání kulturních prvků, které se v každé

společnosti liší. A právě socializace je dle mnohých autorů hlavní funkcí rodiny. Rodina jakož to základní socializační činitel představuje například podle Anthonyho Giddense „skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí“ [Giddens, 1999: 156].

3.2.1 Příbuzenství a rodina

Studium příbuzenství je jedním z hlavních témat, kterými se antropologie zabývá už od dob svého vzniku. Příbuzenství se dá považovat za aktivní složku sociální směny, v rámci které jsou vytvářeny sociální vazby utvářející pouta mezi generacemi a vlastně celými populacemi. Studium příbuzenství se zabýval například americký kulturní antropolog Robin Fox: „*Příbuzenství je pro antropologii tím, čím je logika pro filosofii nebo akt pro umění: je to základní disciplína oboru. A stejně jako logika a figurální kresba je i příbuzenství současně jednoduché i složité*“ [Skupnik, 2010: 125].

Studium příbuzenství vychází z biologické reprodukce člověka a vytváří sociální význam na základě formování sociální organizace plynoucí ze vztahu rodičů a jejich dětí vytvářející rodinu. Příbuzenskou jednotku tvořenou dospělými manžely a jejich dětmi, ať již se jedná o děti vlastní, či adoptované, nazýváme v antropologii rodinou nukleární. Pokud však v jedné domácnosti žijí nejen manželé, jejich děti, ale i jejich blízcí příbuzní, jedná se o rodinu rozšířenou. V současnosti je stále diskutované téma rozpadu nukleární rodiny. Příbuzenské chování i jednotlivé etablované příbuzenské jednotky procházejí poměrně rychlou, viditelnou transformací, která mění nukleární rodiny z hlediska lpění na romantické lásce, či oddaluje věk, který mají lidé při početí prvního potomka [Dudová, 2005: 1–3].

V České republice i Rumunsku jsou povolena pouze monogamní manželství, což znamená, že manželé mohou mít pouze jednoho zákonně uznaného partnera, tento typ manželství je poměrně rozšířen

v celé západní civilizaci. Podoba dnešní rodiny se v průběhu času neustále měnila, z éry dohodnutých sňatků do dnešní podoby možnosti výběru partnera vedla dlouhá cesta.

Mnoho antropologů si již uvědomuje, že rodina prošla řadou transformací. V rámci těchto transformací došlo k vyjmutí jednotlivců z předem určených sociálních rolí a s nimi spojených statusů, což jim tak dalo možnost větší seberealizace a individuality. Avšak i tento proces sebou nesl negativní důsledky, díky kterým člověk ztratil jakousi vnitřní stabilitu a začal cítit potřebu odpovědnosti.

3.2.2 Manželství

V rámci mého terénního výzkumu pracuji se ženami, které jsou z křesťanských rodin, a tedy instituci manželství vnímají jako společenskou nutnost. Manželství je sociální jev zahrnující určitý stupeň ritualizace a ekonomické podpory. Jedná se o formu kulturní univerzálie, která je však v každé kultuře prezentována jinak. Přestože je manželství v naší kultuře chápáno jako svazek dvou lidí, které pojí romantická láska, v jiných kulturních kontextech může být akcentována jeho jiná funkce, zahrnující funkci ekonomické podpory, či reprodukci potomstva. Manželství jakožto trvalý svazek mezi mužem (muži) a ženou (ženami) udává výhradní ekonomické a sexuální právo stejně tak, jako uděluje společenskou totožnost dětem, které ze sňatku vzešly [Murphy, 2010].

Na manželství jako instituci lze pohlížet jako na svazek zakládaný primárně na ekonomické výhodnosti, vytvářející ekonomické vazby, či za účelem upevnit postavení sociální skupiny. Sňatky často vznikají na základě dohody dvou příbuzenských skupin a jeho výsledkem je poté jejich spojení. Ekonomická vazba může vzniknout na základě věna, které nevěsta přináší do rodiny svého muže, aby tak alespoň částečně poskytla náhradu za to, že se o její obživu bude nadále starat příbuzenská skupina manžela. Tato vazba může být pro chudší rodiny významnou zátěží, jejímž extrémním vyústěním může být až ženská dětská infanticida. Jako

ekonomický závazek definujeme cenu za nevěstu, kdy ženichova rodina převede část svého majetku a přírodních zdrojů rodině nevěsty, což mu umožní nárokovat si vzešlé děti z daného svazku a výsadní právo na svou ženu, jakožto pracovní sílu [Eriksen, 2008].

3.2.3 Výchova

Proměna vnímání rodiny sebou přinesla zájem o děti a jejich výchovu, který v minulosti nebyl nikterak formulován. Proměna lidského cítění vnesla jinou míru citových hodnot a soustředila se na „správný“ vývoj dítěte, jež gradovalo po druhé polovině 20. století v rámci emancipačních hnutí, které obrátilo pohled od rodiny jako celku k jednotlivým členům. Výchova dítěte má dva základní úkoly, které zahrnují úspěchy v práci nebo škole a osobnostní rozvoj. Výchova by měla zajišťovat vnitřní pohodu, pocit naplnění, ale také nezávislost a seberealizaci. Přestože se stává trendem odkládat rodičovství a snižuje se počet dětí na rodinu, jsou děti mnohem více ve středu zájmu. Dítě se stává dodavatelem smysluplnosti partnerského vztahu, zajišťující pocit jistoty.

V rámci výchovy si osvojujeme vzorce chování, které reprezentují jednotlivé sociální jednání, jež se vztahují k určitému stimulu. Vzorce chování se dají považovat i za jakési rituály, které mají předem definovaná pravidla, která určují, jak by se lidé měli chovat v konkrétních situacích. Pokud se tohoto pomyslného návodu nedrží, nastává negativní sociální odezva. Tyto vzorce jsou definovány na základě sociálních vrstev, etnicity, či prostředí [Sak, 2003].

K tomu, aby socializace v rámci rodiny probíhala správně, je zapotřebí dodržet určité náležitosti. Dítě vyrůstající v rodině bez lásky, pochopení a komunikace bude socializováno jinak než dítě, kterému byly tyto věci dopřány. Ne nadarmo se říká například, že *jablko nepadlo daleko od stromu*, jelikož rodiče nastavují svým chování zrcadlo, podle kterého se později chovají i ony. Důležitým prvkem pomáhající správné

socializaci v rámci rodiny je otevřená komunikace mezi dětmi a rodiči. Otevřenost rodičů vůči dětem v tématech zahrnující sexuální výchovu, menstruaci či užívání drog vede nejen k lepší informovanosti dětí v těchto oblastech, ale zároveň děti připravuje na správné zvládnutí mezních situací, do kterých by se v rámci dospívání a puberty mohly dostat.

3.2.4 Gender

Celý svět je protkán nerovnoměrným rozdělením moci, různé skupiny mají různá práva a povinnosti nebo stejný vliv při rozhodování. V malých společnostech je sociální diferenciací jednoduše založená hlavně na rozdílech mezi pohlavím a věkem [Eriksen, 2008]. Genderové role formují jedince již od útlého věku prostřednictvím výchovy.

Pojem gender byl poprvé použit ve 20. století v rámci feministických hnutí, přestože se gender velmi často pojí s rozlišováním mužů a žen, nemá žádné biologické opodstatnění, jedná se o sociální kategorii. *„Gender je tedy způsob, jak předvádíme to, zda jsme muž či žena a jak naplňujeme společenské představy o mužství a ženství. Gender není stav, je to spíše performativní proces, jenž probíhá v kontextu sociálních interakcí [West and Zimmerman 1987 citován in Hirt 2012] a podílí se na reprodukování a udržování sociálních rozdílů mezi členy společnosti“* [Hirt 2012: 269].

Rodiče mají od svých dětí odlišná očekávání, která pramení z odlišnosti jejich genderu. Většina rodičovských výroků okamžitě po porodu vyplývá právě z diferenciací pohlaví a několik výzkumů ukázalo, že ihned po zjištění pohlaví dítěte se matky a otcové ke svému ještě nenarozenému plodu automaticky chovají odlišně, než tomu tak je v případě, kdy rodiče pohlaví znát nechtějí. V západních společnostech vynakládají matky a otcové velké úsilí k tomu, aby ihned po porodu mohli ostatní lidé pohlaví jejich dítěte bezpečně určit, proto si pomáhají oblečky a doplňky, které toto pohlavní rozlišování podporují [Ranzetti, 2003].

Gender je určujícím principem, který organizuje život lidí ve společnosti a vytváří tak genderovou identitu, která se formuje již v rodině. Genderová identita vyjadřuje pojetí sama sebe. Dívky i chlapci mají předem předepsané činnosti a vzorce chování, které odpovídají právě jejich genderovému rozlišování. Simone de Beauvoire poukazuje na primárně nerovné vymezení genderových rolí v západní společnosti. Již samotné označení „ženy“ jako „něco jiného než muž“, určuje její sekundární pozici. Muž je základní referenční jednotkou, která může existovat bez ženy, avšak žena bez muže nikoliv, jelikož nejen její označení, ale i tělo a mysl jsou tvořeny pouze relativně, aby doplňovaly tělo muže [Simone Beauvoire, 1967: 10].

Genderovou roli a s ní spojenou identitu získávají děti od svých rodičů, děti se již od útlého věku snaží podobat svým rodičům, chovají se stejně jako oni, čímž se zařazují ke stejnému genderu, dcery obvykle napodobují matky a synové napodobují otce. Při osvojování si genderové role děti imitují silnějšího rodiče a ztotožňují se s ním. Děti, které mají staršího sourozence, jsou v rámci genderové identity méně vyhraněné, než děti které sourozence nemají. Děti si tedy osvojují své genderové role mechanicky [Oakley, 2000].

Přestože je genderová identita jedince nejdůležitější složkou osobnosti člověka, byla otázka genderu antropology dlouhá léta opomíjena. Například Malinowski, který byl považován za velmi pečlivého etnografa, velice často zapomínal na ženské instituce a přidával mužům větší podíl na reprodukci jeho zkoumané společnosti na Trobriandových ostrovech [Eriksen, 2008].

3.3 Shrnutí

Společnost a kulturu bychom měli chápat v rámci jejich přirozeného prostředí a vyvarovat se tak používání univerzální stupnice hodnocení kulturních prvků společnosti. K tomu, abychom pochopili a posoudili život ostatních členů naší komunity, je třeba pochopit jejich kulturní základy

[Eriksen, 2008: 17–18]. Hodnoty a normy jednotlivých kultur se liší, avšak to co někomu připadá jako nenormální, nemusí být nutně takto hodnoceno v jiném kulturním kontextu. Kulturní hodnoty jsou závislé na prostředí, ve kterém se formují [Giddens, 1999: 37].

Socializace jedince je pro mnoho antropologů téma k pochopení, jak společnost vytváří formy chování a myšlení ostatních příslušníků komunity [Eriksen, 2008: 82]. Jelikož socializace není jednostranný akt, není divu, že v zájmu antropologů se ocitají i socializační činitelé, kteří její průběh, ať již vědomě či nevědomě, ovlivňují. První socializační stádium začíná již od narození v rámci rodiny, posléze jsou děti socializované vrstevnickými skupinami, školou a samozřejmě také jinými zájmovými skupinami.

Osobnost jedince je formována nejen socializačním procesem, ale její formování závisí i na přijetí genderové role. Gender určuje rozdíly mezi mužem a ženou ve všech sférách veřejného i soukromého života. Genderová identita, která je formována v rodině, je formována od samotného narození a osvojována mechanicky. V rámci mého terénního výzkumu jsem se několikrát setkala s výrazným genderovým rozlišováním dcer a synů v domácnostech na Svaté Heleně. Dívky podle svého vyprávění skoro nikdy nenosily kalhoty a po celé dětství jim bylo vštěpováno, že dívky nosí sukně a punčochy a není hezké, když se oblékají jako chlapci do kalhot.

4 Metodologie

4.1 Úvod do výzkumu

Antropologie považuje za nejdůležitější zdroj získávaných informací terénní výzkum. Terénní výzkum se zpravidla provádí v řádu měsíců, ale může trvat i několik let. Při práci v terénu za účelem vytvoření výzkumu je důležité zúčastněné pozorování, které spočívá v úzké spolupráci se zkoumanou populací. Od výzkumníka se víceméně očekává, že bude ve zkoumané společnosti hovořit jazykem dotazovaných a účastnit se veškerých stmelujících či každodenních aktivit. Badatelé se do oblasti svého výzkumu vracejí opakovaně, většinou po celou dobu svého působení v antropologické sféře za účelem prohloubit své dosavadně získané poznatky [Eriksen, 2008]. Zkoumané jevy a problémy sledujeme v domácím prostředí zkoumané populace, s cílem vytvořit ucelený obraz založený na ověřených, mnohdy i intimních datech a vztahu mezi výzkumníkem a zkoumanou osobou.

Do první poloviny 20. století se antropologové zajímali spíše o exotické oblasti a národy zahrnující například Malinowského Trobriandovy ostrovy, ale od 60. let se oblast zájmu antropologů stočila k domácímu prostředí. Proces modernizace společnosti a získané poznatky o kmenových společnostech inspirovaly antropology tomu, aby vytvořili analytické modely pro vlastní společnosti. Důležitou roli také hrály omezené finanční možnosti, které měli badatelé k dispozici [Eriksen, 2008: 45].

Právě Bronislaw Malinowski na svých terénních výzkumech došel k názoru, že k získání cenných dat nemůžeme pouze zaznamenávat rozhovory se zkoumanou populací, ale je zapotřebí se odstěhovat přímo mezi zkoumanou populaci. V současné době se zájem společnosti v rámci terénního výzkumu obrací na prožívání samotného etnografa: *„Protože antropolog je vlastně tím, kdo je sám o sobě výzkumným nástrojem, etnografie jako proces je osobnostně velmi náročnou činností*

a etnografie jako výsledek je osobností výzkumníka nutně ovlivněna. Tato reflexivita pak někdy ústí až v díla, která se více zaměřují na osobní prožitek výzkumu ze strany etnografa, než o výsledky výzkumu samotného“ [Budilová, 2011: 14].

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaké jsou rozdílné vzorce socializace u dívek, které prožily své dětství v Banátu a srovnávat je se socializačními vzorci praktikovanými v České republice. Cílem práce je tedy rozkrýt faktory, které přispívají k odlišným socializačním procesům a najít odlišnosti ve výchově dívek u dvou mnou zmiňovaných zkoumaných skupin. Práce je založená na kvalitativním přístupu. Jeho základ spočívá v malém vzorku respondentů a typu pokládaných otázek, které cílí především na vysvětlení, význam a motivaci.

Kvalitativní výzkum se od kvantitativního liší nejen v počtu respondentů, ale také faktem, že většina hypotéz, které jsou u kvantitativního vytvářeny před započítáním samotné terénní práce, tak u kvalitativního tomu může být právě naopak. Výzkumné otázky můžeme měnit kdykoliv v závislosti na aktuální situaci či vztahu k dotazovanému, díky tomu nám kvalitativní přístup dává prostor pro flexibilní reakce na zkoumanou sociální realitu.

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ [Creswell citován in Hendl 2005: 50].

4.2 Produkce dat

Podmínkou dobrého terénního výzkumu je snaha a ochota účastnit se místního života. Podle typu terénního výzkumu volíme i odpovídající metodu sběru dat [Eriksen, 2008], v mém případě se jedná o polo-

strukturované rozhovory a hloubkový rozhovor. Tato metoda pracuje s připravenou osnovou tematických okruhů otázek, které se však během samotného rozhovoru kombinují a doplňují podle odpovědí informátořek. Výhodou této metody je její flexibilita, která poskytuje tazateli prostor reagovat na odpovědi, zaznamenat větší škálu informací, které by mohly zpestřit samotný výzkum, avšak velkou nevýhodou této metody je nižší míra kontroly nad odbočováním informátorů od tématu.

Na začátku výzkumu byly mé informátorky seznámeny s tématem výzkumu a byla jim přislíbena anonymita. Po souhlasu s provedením rozhovoru a poskytnutím informací jim byla položena úvodní sada otázek, zahrnující otázky týkající se věku, počtu let strávených v oblasti Banátu nebo otázky týkající se jejich příjezdu a délky pobytu v České republice. Posléze otázky směřovaly k průběhu jejich socializace v Banátu a nakonec ke změnám, které nastaly po odstěhování se do České republiky.

V průběhu rozhovorů byla použita jako doplněk metoda sondování nebo li „probing“, založená na verbálních i neverbálních podnětech s cílem navnadit myšlenku či hlubší odpověď od dotazovaného člověka. Samotný probing může probíhat v několika formách a to buď jako tiché sondování, sondování s ozvěnou, povzbuzující sondování, rozvíjející sondování, sondování prostřednictvím dlouhé otázky nebo opisem nebo také direktivní sondování či sondování návnadou. Ve svém terénním výzkumu jsem využila hlavně sondování ozvěnou a povzbuzující. Při sondování ozvěnou je důležité zopakovat to, co nám sdělil v předchozím monologu sám informátor, čímž dám informátorovi najevo pozornost a podporu. Povzbuzující sondování je založené na průběžném opakování přitakávacích sloves typu „chápu“ [Toušek, 2015: 71].

Terénní výzkum měl několik fází, a to fázi dotazování, opakované dotazování a fázi pozorování. S každou informátorkou jsem se setkala za účelem provedení rozhovoru třikrát. Na první setkání jsem vyrazila

s připravenou osnovou polostrukturovaného rozhovoru a osnovou pro základní otázky týkající se jejich věku, rodinného stavu, místa narození a podobně. Informátorky byly přesně obeznámeny s mou přítomností a účelem výzkumu.

4.3 Výběr vzorku

Pro svůj výzkum jsem volila informátorky pocházející z vesnice Svatá Helena, jenž je jednou ze šesti českých vesnic v rumunském Banátu. Všechny tři mnou dotazové ženy žijí v České republice přes deset let a mohou tedy poskytnout informace z dětství stráveného na Svaté Heleně, ale také reflektovat rozdíly, které vidí ve výchově a socializaci dívek žijících v České republice. Informátorky pracují v továrně na výrobu předních světlometů do automobilů, kde pracují i ostatní členové jejich rodin. Do České republiky se přestěhovaly v roce 2010 na doporučení vzdálených příbuzných, kteří již v České republice několik let žili. Informátorky se přestěhovaly s celými rodinami, za účelem zůstat v republice již natrvalo a díky tomu, že se od dětství učily český i rumunský jazyk, probíhalo jejich začleňování do české společnosti, podle jejich slov, bez velkých překážek.

Díky tomu, že informátorky jsou již delší dobu mými kolegyněmi na pracovišti, panoval mezi námi vcelku důvěrný vztah. Nesetkala jsem se s otázkou, na kterou by mi informátorky odmítly odpovědět, přestože otázky týkající se sexuality jim byly zjevně místy nepříjemné. Nezávisle na prováděných rozhovorech paralelně probíhalo pozorování.

Díky každodennímu kontaktu, který s informátorkami máme v pracovním prostředí, byla jejich reakce na účast v mém výzkumu velice pozitivní. Setkání se dvěma ze tří informátorek probíhala přímo u nich doma. Třetí informátorka setkání doma odmítla. Odpovědi třetí zmíněné informátorky byly krátké, neobsáhlé a i přes stálý probing bylo velice těžké dostat se k jádru věci. Domácí prostředí se ukázalo jako mnohem

bezpečnější a uvolněnější prostor pro dotazování na komplexnější otázky.

Hlavním zdrojem dat mi byly nejprve dvě informátorky. Vzhledem k tomu, že v rozhovorech zmiňovaly často vzájemné vymezování se jednotlivých konfesionálních skupin v Banátu, rozhodla jsem se zohlednit i tento faktor a zapojit do výzkumu informátorku třetí, která pocházela z baptistické rodiny. Vzhledem k výchově a socializačním vzorcům bylo právě baptistické náboženské vyznání považováno dalšími dvěma informátorkami za výrazně určující prvek. Absence důvěrnějšího vztahu k třetí informátorce ale vedla k relativně mělkému podchycení zmiňované konfesionální skupiny.

4.4 Etická strana výzkumu

Etická stránka výzkumu je v antropologických kruzích stále diskutována, jelikož stojí na obecných principech vycházejících ze seznamu norem a principů odkazujících na morálku člověka. Etickou otázkou výzkumu se zabýváme proto, že v rámci výzkumu pracujeme s lidmi, kteří mají svá práva, která musíme v rámci své práce zachovat. Výzkumník by měl zkoumané osoby seznámit s cílem i obsahem svého výzkumu a získané informace skladovat na veřejném, avšak dobře zabezpečeném místě. Problematika výzkumu tkví v možnosti vytvoření pocitu závazku k účastníkům, který může nepříznivě ovlivnit získaná data [Švarčíček a Šedová, 2007: 43–49].

Americká antropologická asociace přijala nový etický kodex stojící na sedmi základech.

1. Neuškodit. Antropolog musí zabránit ujmám na lidech, zvířatech a lokalitách, kde výzkum uskutečňuje. V rámci svého výzkumu jsem si opatřila informovaný souhlas od všech mých informátorek a rozhovory dělala v prostředí, které jim bylo příjemné, a tak nedocházelo k nepříjemným situacím.

2. Být otevřený a poctivý ohledně vlastní antropologické práce. Antropolog musí být připraven na hmotné i nehmotné zájmy informátorů a spolupracovníků.

3. Získat informovaný souhlas a potřebná povolení. Antropolog musí obeznámit každého účastníka výzkumu s cílem jeho výzkumu a použitými metodami. Informátorky jsem obeznámila s cílem svého výzkumu a s osnovami rozhovorů.

4. Harmonizovat protichůdné etické závazky ke spolupracovníkům a dotčeným stranám.

5. Činit výstupy přístupnými. Informátorkám jsem po celou dobu svého výzkumu zdůrazňovala, že mohou kdykoliv nahlédnout do mnou přepsaných rozhovorů.

6. Chránit a uchovávat záznamy. Mnou zpracované záznamy jsem uložila pod heslem na disku. Dále ve své práci neuvádím žádná jména informátorek.

7. Zachovávat zdvořilé a morální profesní vztahy.

Etická stránka výzkumu je tedy důležitá pro zachování práv zkoumaných osob a zároveň nám poskytuje návod pro vedení rozhovorů s informátory.

5 Interpretace výsledků

5.1 Dětství na Svaté Heleně

Období dětství považujeme v západní společnosti za nejradostnější období našeho života provázené vzpomínkami na ty nejhezčí okamžiky. Na dětství pohlížíme jako na bezstarostné období, avšak neuvědomujeme si, že v této fázi života se utváří naše osobnost, osvojujeme si normy a vzorce chování, sociální roli a směřujeme se svým sociálním statutem. Děti by měly být vychovávány tak, aby vyhověly požadavkům dospělého života v určitém sociálním prostředí. Přestože výchova dětí je prováděna mnoha způsoby, důležitý vliv dětství na dospělý život jedince je nezanedbatelný [Murphy, 2010: 51–52].

Dvě ze tří dotazovaných vzpomínají na své dětství strávené na Svaté Heleně pozitivně, přestože zmiňují prosté podmínky jejich obydlí, hodnotí kladně hlavně fakt, že strávily své dětství mezi svými vrstevníky ve venkovském prostředí. Informátorky vnímají venkovské prostředí svého rodiště jako velké pozitivum, které postrádají děti, které vyrůstaly ve městě. Venkovské prostředí vnímají jako velkou část své vlastní kultury, která formovala jejich vztah k zemědělským plodinám a přerovnála jejich osobní žebříček hodnot.

V moderních společnostech se často vyskytuje názor, že lidé používající jednodušší technologie mají větší pochopení pro přírodní děje a tím žijí „blíže k přírodě“. Tento názor má velké množství nepřesností. Lidé s jednoduššími nástroji méně intenzivně působí na své životní prostředí, jejich populace se rozrůstají pomaleji a trvale nemění přírodní procesy, které se odehrávají v jejich životním prostředí. Ke vzájemnému vztahu kultury a přírody můžeme přistupovat několika způsoby, ale to, co je všem těmto názorům společné, je fakt, že příroda ovlivňuje kulturu a kultura zase naopak ovlivňuje přírodu. Člověk je součástí přírody a mění ji stejně tak, jako příroda mění člověka [Eriksen, 2008: 64–65].

Co se týče volného času a s ním spojenými zájmovými koníčky ani jedna ze tří dotazovaných žen se žádné volnočasové aktivitě nevěnovala z důvodu vysoké zaměstnanosti domácími pracemi na poli u svých rodičů, která sloužila jako zdroj jejich obživy.

„My jsme jako děti moc volného času neměly. Rodiče potřebovali, abychom po škole a o víkendech pracovali s nimi na poli, protože jsme byli závislí na tom, co jsme si vypěstovali. Když jsme dodělali práci na poli, tak jsme se šli většinou k večeru projít s kamarády kolem seníků a tak si jen povídali.“

„Žádný jsem neměla. Buď jsem pracovala na poli, nebo jsem musela pomáhat v kuchyni a pak jsem dělala domácí úkoly.“

„Ono ho moc nebylo. Všichni jsme museli pracovat na polích, starat se o dobytek a pomáhat mamce s domácími pracemi. Když už byla chvilka volna, tak jsem si dělala úkoly a učila se do školy.“

V rámci školní docházky jsem se doptávala na prospěch jednotlivých informátorek. V jejich odpovědích se objevuje několik shodných faktů. Pro rodiče všech tří informátorek bylo velmi důležité, aby jejich děti navštěvovaly školu pravidelně, bez neomluvených absencí. Dvě ze tří informátorek dělaly domácí úkoly a přípravu na hodiny do školy pouze za přítomnosti své matky. Třetí informátorka pracovala na domácích úkolech za přítomnosti obou rodičů. V odpovědích informátorek shledávám dále shodu v důležitosti dobrých známek získávaných ve škole, všechny tři informátorky vypověděly, že mít dobré známky bylo pro oba rodiče velice důležité, avšak v případě kdy domů přinesly špatnou známku, nebyly nikterak fyzicky trestány, ale byl na ně vyvíjen psychický nátlak.

Přestože byl na všechny mnou dotazované informátorky kladen velký psychický nátlak, aby měly co nejlepší školní docházku a dobré známky, je zajímavé, že plnění domácích úkolů a příprava do školy

probíhala až po splnění všech domácích prací a pracích na poli, tento fakt bych označila za typický pro život na vesnicích. Když srovnám zkušenosti své a svých vrstevníků, kteří žili v České republice ve městě, tak se všichni shodujeme na tom, že domácí úkoly a příprava do školy probíhala ihned po příchodu ze školy či zájmových kroužků a práce v domácnosti byly vyžadovány až po jejich splnění.

K utváření osobnosti jedince je důležitý osobní rozvoj, který se formuje i na základě kontaktu s odlišnými typy osobností z jiných společenských kruhů, než do jakých sami patříme. K tomu slouží i například účast dětí v zájmových kroužcích, kde se setkávají s jinými vzorci socializace.

Školní prostředí je sledováno i v rámci interakce dvou generací – dětí a dospělých. Škola má stanovené výchovné cíle, metody práce a mnohdy je jí připisována i funkce sekundární výchovy dítěte. V současné době je stále diskutováno téma nedostatečné spolupráce školy a rodičů v rámci České republiky. Z pedagogického hlediska je škola schopná dobře plnit svou funkci pouze v případě, kdy se do jejího chodu zapojí i sami rodiče dítěte formou pravidelných schůzek a kontaktu s jednotlivými učiteli. Sociální prostředí školy odráží vztahy mezi členy sociální skupiny, ale také atmosféru, ve které se odehrávají jednotlivé vyučovací hodiny [Přadka, 2004].

Ani jedna ze tří dotazovaných informátorek nevlastnila v dětství počítač nebo mobilní telefon. Díky prostým podmínkám, ve kterých mé informátorky žily, disponovaly s omezeným počtem předmětů určených ke hraní. Dítě se musí neustále přizpůsobovat společnosti, jejím pravidlům a funkcím. Čím je dítě mladší, tím více nedokonalostí skrývá jeho způsob adaptace. Dítě si pod takovým nátlakem společnosti snaží najít místo, kde na něj nebude vyvíjen nátlak a bude moci reagovat sám na sebe, k tomu mu slouží hra. Děti se pomocí hry snaží vyjádřit svoje potřeby, zážitky nebo zkušenosti, které nemohou vyjádřit jazykem. Jazyk

je pro děti neucelený, nedokážou o něm přemýšlet v rámci závazných zvyklostí, proto potřebují svůj vlastní způsob pro sdělování informací, pocitů a vjemů [Piaget, 1997: 54–55, 59–60].

Dvě ze tří informátorek zmiňovaly klasické dětské hry, které se běžně hrají i v České republice, zahrnující hru „Zlatá brána“, „Chodí Pešek okolo“, či hru „Nebe, peklo, ráj“. Hra, která podle mě dostupných informací není běžná v České republice, je hra „Poslední večeře Páně“, kdy si děti přehrávají scénu z Bible, jak sedí Ježíš Kristus se svými apoštoly u stolu. K této hře informátorky většinou používaly formičky do písku, ze kterých dělaly pokrmy, které údajně jedl i Ježíš Kristus. Tuto hru považuji za důsledek silně náboženské výchovy, která byla mým informátorkám vštěpována již od útlého dětství.

Dále informátorky vypověděly, že si rády a velice často kreslily, jak ve škole, tak doma. Kresba má podle Jeana Piageta místo mezi symbolickou hrou a obrazovou představivostí. Kresba je někdy považována za přípravu a někdy za výsledek napodobování dětí [Piaget, 1997: 54–55, 59–60].

5.2 Otevřená komunikace

Otevřená komunikace v rodině je důležitá jako prevence proti protestnímu chování pubertální mládeže. Otevřenost v tématech sexuální výchovy, menstruace a užívání drog však bývá rodiči dost opomíjená nebo zkrácena na úplné „povinné minimum“, které je nedostačující a reprodukuje neinformovanost. Otevřenost v rámci sexuální výchovy směřuje k růstu zdravé sexuální osobnosti, lepšímu pochopení sdílených kulturních symbolů a společenských norem. Sexuální výchova se v rodinách obvykle vysvětluje z dvojí perspektivy, která úzce souvisí s náboženským přesvědčením rodičů. Rodiče, kteří jsou věřící, obvykle dětem prezentují sexuální výchovu a sex jako nutnou součást manželského života vedoucí k reprodukci. Blíže však nerozvádějí biologickou stránku reprodukce a omezí výklad na její sociální kontext,

tedy že reprodukce je přijatelná pouze v manželském svazku. Rodiče, kteří nejsou věřící, vysvětlí dětem reprodukci i z biologického hlediska, tedy vysvětlí jim, jakým způsobem fungují pohlavní orgány muže i ženy.

Jedním z prvních psychologů, který si uvědomoval důležitost sexuality na lidskou psychiku, byl Sigmund Freud. Ten považoval za základní stavební kameny lidské sexuality libido a kojeneckou sexualitu. Libido je energie pohánějící jak vzájemné rodinné vztahy, tak platonické druhy lásky. Kojenecká sexualita vytváří pocit nadvlády v době, kdy je dítě úplně závislé na pomoci od svých rodičů. V rámci teorie kojenecké sexuality Freud zmiňuje erotickou lásku ze strany dítěte k matce, založenou na blízkém kontaktu, díky kterému si kojeneček sobecky nárokuje její úplnou pozornost [Murphy, 2010: 48–50].

Rodičovské reakce na téma sexu jsou považovány za formu sexuální výchovy (ať už se jedná o detailní výklad nebo naopak mlčení). Sexuální výchova však není prezentována jen v rámci rodiny, existuje mnoho informačních zdrojů, ve kterých si mládež může doplnit buď úplné vzdělání, nebo jen chybějící mezery. *Sexuální výchova je pak vnímána nejen jako příprava na sexuální život jedince, ale zahrnuje do sebe také výchovu k mezilidským a rodinným vztahům. Svým pojetím je tedy nadřazena rodinné výchově* [Uzel in Kamanová, 2011: 490].

Sexuální výchova v České republice bývá obvykle dětem vysvětlována rodiči, kteří sexuální styk vnímají jako součást života a zaměřují se spíše na jeho nechtěné následky. Sexuální výchova bývá rodiči ve větší míře aplikovaná na dívky v zájmu apelace na jejich odpovědné chování. V případě dívčí výchovy je kladen důraz na co nejdelší zdrženlivost. Zplození potomka se dětem vysvětluje již v útlém věku, po položení otázky „*Jak se rodí děti?*“ Sexuální výchova má ale v současné společnosti i jinou funkci než vzdělávání k odpovědnému a plánovanému rodičovství, zahrnuje také informovanost a ochranu před šířením pohlavně přenosných chorob [Kamanová, 2011: 490–493].

„Sexuální výchova u nás žádná neprobíhala, ani ve škole ani doma. Moji mamce o tom taky nikdo nic neříkal, tak neměla potřebu se o tom semnou bavit.“

„U nás se všeobecně vědělo, že sex až po svatbě a že holky, které to nedodrží, jsou považovány za, nechci říct, méněcenné, ale že si je nikdo nevezme. Dokud jsme bydleli v Rumunsku, tak jsem se toho taky držela, ale po přestěhování do Čech jsem zastala názor, že ne každá žena, která se zamiluje a žije s partnerem, který ji má také rád, nemusí být považovaná za méněcennou.“

„O sexu se u nás doma nemluvílo nikdy. Až když jsem měla před svatbou, tak mi mamka řekla, že mě čeká nepříjemná, ale nutná povinnost se s mužem o svatební noc vyspat. Mamka to brala jako nepříjemnou povinnost. Dokonce ani nikdy nespala s tátou v jedné posteli.“

V rámci sexuální výchovy hraje velkou roli náboženství, které dobu prvního pohlavního styku oddaluje. Podle Starého a Nového zákona není žádný milostný akt mimo manželství povolen a porušení tohoto pravidla je v rozporu s mravním zákonem. Písemné podklady pro démonizaci sexuality položil biskup Augustin, jehož myšlenky později rozvinul například Petr Lombardský. Nejvýše postaveným cílem výchovy dívek v křesťanském náboženství je zachování nevinnosti, což v minulosti znamenalo separaci obou pohlaví. Ženy byly vedeny k tomu, aby se zdržovaly veřejného života a věnovaly se spíše domácím pracím [Denzler, 1999: 109, 141–142].

Podle některých křesťanů by měla být pohlavní aktivita jedinců omezená v rámci manželství pouze na plození dětí [Giddens, 1999]. Mnou dotazované informátorky pocházejí z křesťanských rodin, což by se dalo považovat za jeden z důvodů, proč se jejich rodiče tématům sexuální výchovy vyhýbali nebo se zaměřili jen na „povinné minimum“. Pro mnohé

křesťanské rodiny je velmi důležité dodržení celibátu, tedy pústu v oblasti sexuality: *„Křesťanské panictví předpokládá život v celibátu jako odpověď na osobní Boží volání, kterou člověk volí dobrovolně; je zvláštním charismatem, ale není uloženo žádnému konkrétnímu okruhu osob jako povinnost, ani apoštolům a jejich nástupcům“* [Denzler, 1999: 174].

5.3 Menstruace

Další výzvou pro vztah rodičů a dětí je diskuze o přirozených procesech lidského těla spojených s dospíváním. Zde se opět zaměříme na diskuze, které se týkají dívek. Menstruace je cyklicky se opakující krvácení, které se zpravidla dostavuje jednou za měsíc a souvisí s dozráváním vajíčka, jež v případě kdy není oplozeno, opustí dělohu. Z antropologického hlediska je první menstruace často popisována jako přechodový rituál znázorňující přechod dívky v pohlavně vyspělou ženu. Ritualizace má sociální podstatu, je to období, s nímž jsou spojovány pocity úzkosti a nejistoty jak ze strany člověka, který přechodovým rituálem prochází, tak společnosti, kterou má být později přijat.

Menstruace je tedy nejen biologický akt, ale i sociální jev, kterému každá kultura připisuje jiný význam. Někdy je předmětem sociální izolace menstrujících žen, jindy je podnětem k bujarým oslavám¹. Většina kultur pohlíží na otázku menstruace jako na sociální tabu. Něco o čem se nemluví a nemá být provozováno veřejně. Tabu představuje podle antropologického slovníku: *„ustálené, naučené a sdílené vzorce chování a myšlení, které vymezují to, co je v dané kultuře považované za znesvěcující, nepřirozené nebo patologické“* [Malina, 2000: 4088-4089].

---

¹ Například kmeny Ega a Kamano na Nové Guinei považují menstruaci za rituální očistu. Muži z těchto kmenů si v době této očisty uloví kraba, odlomí mu jedno klepeto, které zabalí do listu zázvoru a v den své „menstruace“ odejdou na opuštěnou pláž, svléknou se do naha, počkají, až voda v moři stoupne do výšky jeho pasu, přivodí si erekci a říznou se klepetem do žaludu svého penisu [Soukup, 2012: 28–32].

Po položení otázky: „*Jaký postoj měli Vaši rodiče k sexuální výchově a menstruaci*“, bylo patrné, že ani jedné z dotazovaných dívek pocházejících z křesťanských rodin, se nedostaly postačující informace o menstruaci bez zásahu školního systému v rámci předmětu sexuální výchovy, kdy jim bylo jasně vysvětleno, jak fungují biologické procesy lidského těla. Zajímavá je však odpověď dívky pocházející z baptistické rodiny, které se dostatečné informace o biologických procesech v rámci menstruace dostaly bez předchozího dotázání.

„Styděli se. Pokaždé, když měl někdo kluka, tak se dělalo, že se o tom neví a nějaký pusinkování a takovýchle věci se musely dělat na „tajnáka“. Sexuální výchova u nás žádná neprobíhala, ani ve škole ani doma. Moji mamce o tom taky nikdo nic neříkal, tak neměla potřebu se o tom semnou bavit. Ale když jsme se přistěhovali do Čech, tak jsme měli sexuální výchovu ve škole a učitelka nám každému dala domů balíček, který obsahoval tampony a vložky a když jsem to přinesla domů a ptala se mamky, jak se to tedy používá, tak mi to ukázala. Ale dodneška si pamatuju, jak jí to bylo nepříjemný a jak moc se styděla, že mi musí takovýchle věci ukazovat.“

„Dá se říct, že jo, ale nebylo jí to vůbec příjemné. Ukázala mi, co se při menstruaci používá, ale podrobněji jsem se vše dozvěděla až na základce ze sexuální výchovy, kterou jsme měli jako předmět.“

„Mamka mi o menstruaci řekla poprvé asi ve dvanácti letech, vysvětlila mi, že je to věc, kterou mají ženy každý měsíc, aby věděly, že jsou zdravé. Ukázala mi, co se k tomu používá a jak často. O sexu se u nás doma nemluvilo nikdy.“

Přestože se některé aspekty dětství dívek v Čechách a dívek pocházejících z oblasti rumunského Banátu shodují, tak v sexuální výchově, ve volnočasových aktivitách nebo například ve způsobu komunikace s rodiči je mnoho neshodujících se rysů.

6 Závěr

Závěrem práce bych chtěla shrnout poznatky a zásadní rozdíly mezi rozdílnými vzorci socializace i výchovy dívek narozených v České republice a dívek, které vyrůstaly v oblasti rumunského Banátu.

Přestože se v dětství dívek žijících a narozených v České republice a dívek žijících a narozených v oblasti rumunského Banátu nachází hodně podobností, tak s určitostí můžu definovat několik zásadních rozdílů, které vyplynuly z rozhovorů s mými informátorkami. Dětství dívek z Banátu je ve velké míře ovlivněno vírou jejich rodičů. V rámci víry jejich rodičů je silně etablován stud v oblastech jakkoliv se dotýkajících lidské sexuality a reprodukčních orgánů, stud, který svým způsobem blokuje otevřenou komunikaci s dětmi. Přestože bylo banátským dívkám vysvětleno reprodukční chování, jejich rodiče se oproti rodičům dívek z České republiky omezili na výklad založený na sociálním rámci reprodukce a většinou zcela opomíjeli biologickou stránku lidské reprodukce.

Styl oblékání se u dívek v Banátu také liší. Banátské dívky byly vždy vedeny k „uhlazenému stylu“ oblékání odpovídající jejich genderu, tedy k oblékání se do šatů, či sukní doplněnými o punčochy a střevíce. Rodiče dívek z Banátu vždy dbali na to, aby dívky vypadaly na první pohled cudně, bez jakýchkoliv vyzývavostí, oproti tomu v České republice mnohdy rodiče nechávají děti, aby si samy vybíraly či nakupovaly oblečení podle jejich vkusu, nikoli na základě kritéria zachování a prezentace cudnosti.

Další menší shodu nalézám ve způsobu hraní si. Většina zmiňovaných skupinových her, které hrály mé informátorky, se shoduje s hrami, které běžně hrají či hrávaly i děti v České republice. Rozdíl nastává pouze u her s náboženskou tematikou, které nejsou u dívek narozených v Čechách běžné.

Za velmi zajímavý závěr, který ukázalo dotazování, považuji zájem o školní docházku ze strany rodičů. Přestože je pro rodiče dívek z Banátu velmi důležité, aby jejich děti prospívaly ve škole a měly jen samé dobré studijní výsledky, tak je jejich školní příprava podřizována domácím pracím. Oproti tomu je příprava dětí do školy v České republice nadřazena jakýmkoliv domácím pracím, zájmovým kroužkům či jiným volnočasovým aktivitám.

V České republice je běžné, že děti navštěvují zájmové kroužky či jiné volnočasové aktivity. Dívky z rumunského Banátu ale na zájmové aktivity, díky pracovní vytíženosti v domácnosti, neměly žádný čas, což zapříčinilo, že jim byla velmi zúžena možnost stýkat se s různými skupinami lidí, které podporují přirozený vývoj socializace. Přestože informátorky neměly moc volného času, díky povinnostem, které od nich byly očekávány v rámci domácích prací a povinností ve škole, účastnily se stmelovacích akcí, které se konaly několikrát ročně a znamenaly tak únik od každodenních povinností. Tyto akce organizovali samotní členové komunity ve vesnici Svatá Helena a jejich účast byla až na malé výjimky, například z důvodu nemoci, stoprocentní.

Po přestěhování do České republiky se dvě ze tří informátorek setkaly se zpřísněním jejich denního režimu rodiči, což připisují hlavně neznalosti prostředí a zvýšení počtu lidí, se kterými se začali v rámci přestěhování stýkat.

Závěrem bych chtěla dodat, že přestože by ani jedna z mnou dotazovaných nechtěla v současné době žít ve vesnici Svatá Helena, moc rády by se do vesnice vrátily prožít klidné stáří na venkově. I přes evidentní přijetí životního stylu v České republice zůstává pro mnou dotazované ženy Svatá Helena referenčním bodem, s nímž spojují nejen svou minulost, ale i budoucnost.

7 Seznam použité literatury a pramenů

1. BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví: výbor*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis).
2. DENZLER, Georg. *Zakázaná slast: dva tisíce let křesťanské sexuální morálky*. Přeložil Jan ŽÁK, přeložil Jana NOVÁČKOVÁ. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-48-8.
3. DUDOVÁ, Radka, Marta VOHLÍDALOVÁ. „Rodina a rodičovství v individualizované společnosti.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 6 (1), 2005: 1 – 3. ISSN 1213-0028. Dostupné na: <
https://www.genderonline.cz/uploads/19e1c1e62eb03a1cdae73d9d7b574a41a0cc1054_rodina-a-rodicovstvi-v-individualizovane-spolecnosti.PDF >
4. ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2.
5. ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.
6. FATKOVÁ, Gabriela. *Vojvodovo: historicko-etnologická ohlédnutí: původ, subsistence, oděv*. V Plzni: Vydavatelství Západočeské univerzity, 2013. ISBN 978-80-261-0333-2.
7. GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Přeložil Jiří ŠABAT. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 978-80-87054-31-4.
8. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Přeložil Jan JAŘAB. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
9. HABRNÁLOVÁ, Lenka. *Banát, domov Čechů bez mléka strdí. A strdí*. Porta Balkanica. 2010, roč. 2, č. 2, s. 4 – 10. ISSN: 1804-2449. Dostupné na: <

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/135287/2_Porta_Balkanica_2-2010-2_4.pdf?sequence=1 >

10. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

11. HIRT, Tomáš. *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2012. ISBN 978-80-261-0122-2.

12. JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, Lenka. *Balkán a migrace: na křižovatce antropologických perspektiv*. Praha: AntropoWeb, 2011. AntropoEdice. ISBN 978-80-905098-0-1.

13. JEAN PIAGET, Barbel Inhelderová a Vladimír Luknár] [PRELOZILI: MÁRIA PUSKÁROVÁ. *Psychológia dieťaťa*. 1. vydanie. Bratislava: SOFA, 1997. ISBN 8085752336.

14. KAMANOVA, Lenka. *Sexuální výchova v rodině očima rodičů*. 2011. In T. Janík, P. Knecht, S. Šebestová (eds.). *Smíšený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. Výroční konference České asociace pedagogického výzkumu* (s. 489 – 493). Brno: Masarykova univerzita. Dostupné na: < <http://www.ped.muni.cz/capv2011/sbornikprispvevku/kamanova.pdf> >

15. KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 8086429393.

16. MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, c2009. ISBN 978-80-7204-560-0.

17. MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-25-3.
18. OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.
19. PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a Jarmila FALTÝSKOVÁ. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 80-210-3469-6.
20. RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.
21. SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
22. SECKÁ, Milena. *Češi v rumunském Banátu*. Češi v cizině. 1995, č. 8, s. 92 – 115. Dostupné na: < http://www.hks.re/wiki/milena_secka_cesi_v_rumunskem_banatu?do=export_pdf&rev=0&id=milena_secka_cesi_v_rumunskem_banatu >
23. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
24. SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-019-3.
25. SOUKUP, Martin. *Muži menstruuji, hrají na flétny a hájí tajemství*. The Journal of Culture, číslo 2, 2012. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. ISSN: 1805 2894. Dostupné na: < <http://www.antropolog.cz/files/fletny.pdf> >

26. SOUKUP, Martin. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009. ISBN 978-80-87207-03-1.

27. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

28. TOUŠEK, Laco; BUDILOVÁ, Lenka J.; FATKOVÁ, Gabriela; HEJNAL, Ondřej; LUPTÁK, Ľubomír; RŮŽIČKA, Michal; ŠIMEK, Jan. *Kapitoly z kvalitativního výzkumu*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. 119 s. ISBN 978-80-261-0471-1.

29. VACULÍK, Jaroslav. *Poválečná reemigrace balkánských Čechů*. *Studia Balkanica Bohemo-Slovaca*. IV (Příspěvky přednesené na IV. balkanickém sympoziu v Brně ve dnech 25. a 26. května 1994). Dorovský, Ivan (editor). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 207 – 214. ISBN: 8021011580. Dostupné na: < https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/122756/SpisyFF_304-1995-1_29.pdf?sequence=1 >

8 Résumé

The aim of this work is to detect the different patterns of socialization of girls who were born and lived in Romanian Banat and compare them with different patterns of socialization of girls who were born and lived in the Czech Republic. The work is divided into several parts, including the history of Banat, socialization, the methodological part and the interpretation of the results. The bachelor thesis deals about differences in the style of girls' socialization and education and points to the differences between education of girls coming from Christian families and Baptist families.

9 Přílohy

9.1 Osnova rozhovoru prvního setkání

1. Několika větami jaké bylo Vaše dětství na Svaté Heleně?
2. Změna chování rodičů po přistěhování do ČR?
3. Volný čas v Rumunsku (koníčky, kamarádi)?
4. Motivace rodičů za dobré známky?
5. Vlastnictví mobilního telefonu a počítače?
6. Počet sourozenců?
7. Péče o sourozence?
8. Postavení rodičů k sexuální výchově?
9. Postavení rodičů k menstruaci?
10. Gynekologická prevence?
11. Hlava rodiny?
12. Postavení rodičů k partnerům?
13. Názor rodičů na předmanželský sex?
14. Zvažujete návrat na Svatou Helenu?

9.1.1 Ukázka z rozhovoru s informátorkou č. 1 (první setkání)

Můžete mi popsat několika větami, jaké bylo Vaše dětství na Svaté Heleně?

„Krásné! Je to vlastně taková vesnice, kde se každý zná s každým, takže nemáte strach jít v noci ven za kamarády. Navíc jsme nikdy neměli žádnou večerku, protože jsme tam byli jako jedna velká rodina a tak se o nás rodiče nebáli.

Zmiňujete večerku, nastala tedy změna po přestěhování do České republiky v chování Vašich rodičů?

Naprosto. Od té doby, co jsme se přistěhovali, jsem musela být v deset hodin o víkendu doma a táta chtěl všechny moje kamarády nejdříve vidět. A to pro mě bylo často hodně trapné.

Říkáte, že Vám to bylo trapné, jak ale na to reagovali oni kamarádi?

No, abych pravdu řekla, smáli se mi. Oni takové postupy doma neměli, připadalo jim to divné a řekli to všem spolužákům, kteří se mi potom také smáli.

Jak jste trávila volný čas na Svaté Heleně?

My jsme jako děti moc volného času neměly. Rodiče potřebovali, abychom po škole a o víkendech pracovaly s nimi na poli, protože jsme byly závislí na tom, co jsme si vypěstovali. Když jsme dodělali práci na poli, tak jsme sešli většinou k večeru projít s kamarády kolem seníků a tak si jen povídali.

Motivovali Vás nějakým způsobem rodiče? Například když jste udělala úkoly do školy, práci v domácnosti, dostávala jste odměny?

Ne, nikdy. Rodiče brali práci na poli jako samozřejmost.

Měla jste na Svaté Heleně k dispozici počítač či mobilní telefon?

Mobilní telefon i počítače měly k dispozici jen bohatší děti od baptistů. Ve škole jsme nějaké měli, ale doma vůbec.

Baptistů?

Ano. My jsme křesťané, ale ve druhé polovině vesnice žili baptisti.

Stýkali jste se spolu?

Jen ve škole. Oni měli trochu jiné smýšlení o životě a spoustu zákazů. Pro nás byli divní.

Říkáte divní, vybavujete si nějaké konkrétní případy?

Spousty. Jejich děti nesměly nosit žádné náušnice nebo se líčit, jako to jsme nemohli ani my, ale když byla nějaká sešlost, tak nám mamka dovolila použít její řasenku a zkusit si její věci. Ale oni nesměli nikdy, navíc mezi námi panovala vždycky taková vnitřní nenávisť. Dělali nám různé naschvály jako třeba, když jsme slavili svátek Panny Marie, tak to byl jediný den, kdy se vůbec nechodilo na pole, práce byla v ten den zakázána, no a oni na to pole schválně chodili, aby ukázali, že k nám nepatří.

Měli jste s dětmi baptistů smíšené třídy ve škole, nebo jste byli oddělení?

Smíšené, ale už na první pohled bylo poznat, kdo ke komu patří. Ony chodily vždycky tak zahalené, s nikým se moc nebavily. Jednou jsme do školy přinesli takové ty žvýkačky s tetováním uvnitř a chtěli jim taky jedno dát, ale ony se až rozbřečely, že to nesmí, že to není slušné se takhle tetovat.

(...)

Starala jste se o něj, když byl malý? Na co se u Vás kladl největší důraz?

Ano starala, obecně v celé vesnici bylo důležité, aby se dítě nejprve naučilo mluvit, aby řeklo první slova, než přesáhne první rok života. Kdyby to tak nebylo, tak by to bylo pro rodinu velká ostuda. Víím, že v České republice se klade důraz hlavně na to, aby se dítě naučilo na záchod, ale u nás se to moc neřešilo. Děti nosí plínky klidně do roka a půl, protože si rodiče dávají hodně záležet na tom, aby se dítě naučilo nejdřív mluvit.

Jaký postoj měli Vaši rodiče k sexuální výchově a menstruaci?

Styděli se. Pokaždé, když měl někdo kluka, tak se dělalo, že se o tom neví a nějaký pusinkování a takovýchle věci se museli dělat na „tajňáka“. Sexuální výchova u nás žádná neprobíhala, ani ve škole ani doma. Moji mamce o tom taky nikdo nic neříkal, tak neměla potřebu se o tom semnou bavit. Ale když jsme se přistěhovali do Čech, tak jsme měli sexuální výchovu ve škole a učitelka nám každému dala domů balíček, který obsahoval tampony a vložky a když jsem to přinesla domů a ptala se mamky, jak se to tedy používá, tak mi to ukázala. Ale dodneška si pamatuju, jak jí to bylo nepříjemný a jak moc se styděla, že mi musí takovýchle věci ukazovat.

Do té doby jste o menstruaci nevěděla?

Ne, mamka si vložky schovávala do šuplíku ve skříni, styděla se za to.

A jak to bylo po přistěhování do ČR? Bylo reálné, že by Vám otec v rámci nákupu potravin koupil hygienické potřeby k menstruaci?

Vůbec. Pro otce by to byla hanba. Vždyť i moje mamka je při jejich nákupu zahrabává na spodek košíků, aby nebyly vidět a chodí pouze na pokladny, na kterých pracují ženy.

Probírala s Vámi maminka gynekologickou prevenci a antikoncepci?

Ne vůbec. V Rumunsku to ani není povinné, tak se chodí k doktoru jen, když už Vás něco opravdu bolí a tady v Čechách mi o gynekologovi říkali až kamarádky ve škole. Když jsem se ptala mamky, jestli měla v Rumunsku gynekologa, tak mi řekla, že by se styděla se před někým takhle ukazovat, ale že si tam byla jednou pro antikoncepci, která se rozdávala zadarmo. Víte, já mám svoji maminku velice ráda, ale v takovýchto věcech je strašně staromódní. Od té doby, co žijeme v České republice, jsem ji několikrát prosila, abych ji mohla tykat, že většina holek v mém věku, co se sem přistěhovali s námi, rodičům tyká, tak to vždycky odmítla.

Vy svým rodičům vykáte? To se již jen tak nevidí.

To mi povídejte. Ze začátku, když jsme se sem přistěhovali, tak mi to bylo hodně trapné, že jim musím vykat, ale postupem času, jak jsme dospívala, jsem na to již ani nepomyslela. U nás to tak bývalo zvykem, moji rodiče svým rodičům také vykají. Moje mamka říká, že je urážka, když dítě svému rodiči tyká, takže se to asi nikdy nezmění. Jak jsem již řekla, mamka je hodně staromódní, pamatuju si, jak jsem jí to jednou vyčetla, když mi nechtěla koupit hračku, kterou měla kamarádka.

(...)

Zmiňovala jste tradiční zábavu, kolikrát ročně se konala a chodila jste na ně ráda?

Velice ráda. Zábavy se konaly pokaždé, když byl nějaký svátek. Běžně se lidé nezajímali o to, co nosí na sobě za oblečení nebo jak

vypadají jejich vlasy, ale pokaždé když se konala některá z těchto zábav, tak se všichni strašně vyfintili a byli jako ze škatulky. Navíc na tyhle zábavy chodil opravdu každý, nebyl nikdo, kdo by ten den seděl doma.

Jak to na takových zábavách probíhalo? Bavil se každý se všema nebo se utvářeli věkové skupinky?

Na začátku se všichni bavili se všemi a ke konci zábavy se utvářely skupinky. V létě jsme se scházeli venku, grilovali maso a mladé kukuřice a v zimě se zábavy konaly v kulturním domě.

Říkala jste, že na tyto zábavy chodil každý, chodili i baptisté?

Ne, ti ne. Já je ani nepočítám mezi nás, protože jsme se skoro nestýkali, oni měli i svůj vlastní kostel, takže jsme s nimi přišli do kontaktu vlastně jen ve škole. Oni si dělají vlastní zábavy, sejdou se u stolu s jídlem, jen rodina a zpívají náboženské písně a přitom hrají na mandolínu. Jednou jsem ale byla na jejich svatbě, ale to není o co stát.

Jak to myslíte, že není o co stát?

*No umíte si představit svatbu v rodině, kde se nesmí tančit? To už je přeci samo o sobě dost nudné. Navíc si baptistka nemůže vzít muže, který není stejné víry jako on, víte, nechci nějak soudit, ale ta jejich víra mi spíše přijde jako sekta. Hlavně když se snaží zlákat křesťany na jejich víru. Přetáhnout křesťana je pro ně jako svátek, hrozně mi to připomíná film *Jak utopit doktora Mráčka* (smích). Třesou se jak vodníci na svoje dušičky.*

(...)

Pamatujete si, jak ta svatba probíhala?

Nejdříve se šlo k nim do kostela, nebo spíš modlitebny, oni nemají kostel jako my křesťané. Takže se šlo do modlitebny, kde probíhal hrozně dlouhý obřad s jejich kázáním a sborem. Pak se šlo do jejich domu na

hostinu. Každý jen seděl, nikdo netančil, pro ně je tanec předvádění se a je to tak pro ně úplně nepřipustné. Jediné rozprouzení zábavy je taková jejich hra, která trvá všehovšudy asi deset minut, kdy se zabalí taková ta hračka „smradoch“ do dvou toaletních papírů a oni ji potom musí odmotávat. Vrcholem zábavy je pro ně rozbalování dárku. Navíc se tam nesmí pít, takže si dokážete představit, jak těžké je takovou svatbu přežít (smích)! Jen mi přijde divné, že se snaží být před lidmi tak vzorní, že nepijí, nekouří, netančí, ale na fotbalové zápasy třeba jezdí.

Když se bavíme o svatbě, chtějí rodiče, abyste se vdala za muže, který také pochází ze Svaté Heleny, nebo je výběr partnera čistě na Vás?

No, takhle. Táta samozřejmě chce, abych si vzala muže ze Svaté Heleny, několikrát se mne snažil i seznámit, ale většinou neúspěšně. Chodila jsem s jedním, kterého mi předhodil, ale nedopadlo to moc dobře, měli jsme dost rozdílné názory na to, co je pro ženu zahanbující a co ne. Nejsem žádná alkoholička, ale jednou za čas člověk potřebuje dvě deci vína a to on nechtěl pochopit. Ženy na Heleně totiž nesmějí pít, a když už si něco dají, tak pouze potají, protože je to zahanbující.

Jestli to dobře chápu, tak se Váš otec s tím, že nebudete mít partnera ze Svaté Heleny, již smířil?

Víceméně ano. Samozřejmě, že se neustále snaží „shazovat“ mé české partnery, protože pro něj nejsou majetní, tak jako lidé z Rumunska co mají dobytek a pole. Pro něj je to ukazatel majetku. Táta si vždycky přál mne dobře vdát. Nevím, jestli to máte tady u Vás v Čechách taky, ale u nás, když se narodí děvče, tak je jí ihned kupována výbava. Hned jak mamku pustí z porodnice, tak jsou dceři kupovány kastroly a utěrky a spousta dalších věcí. Mamka mi to schovávala na půdu, do teď to tam je a já nejsem schopná to celé převézt, navíc se móda v těchto věcech dost změnila, takže se mi ani do kuchyně nehodí. Nejhorší ale je, že to mamka

dělá pořád. Prostě dokud není dcera vdaná, tak se pořád dokupuje a já už to upřímně nemám kam doma dávat (smích). U nás se říká, že bez výbavy není žena dobrá hospodyňka.

(...)

Jak se rodiče dívají na předmanželský sex?

Samozřejmě, že se to nesmí. Nemluví se o tom, jsme křesťané, ale všichni to dělají. Problém je, když některá z žen otěhotní, to se pak musí udělat co nejdříve obřad, aby to na nevěstě ještě nebylo vidět.

Dokážete definovat, kdo byl u Vás doma hlava rodiny?

Rozhodně táta. Ten byl vždycky ten přísnější a navíc u nás to ani jinak být nesmí. Pokud je to obráceně a manželka je hlavou rodiny, je to pro celou rodinu neskutečná hanba.

Chtěla byste se někdy vrátit na Svatou Helenu a žít tam?

Momentálně ne, ale je tam krásně, je tam nádherná příroda a celkově klid. Jenomže tam není žádná pořádná lékařská péče, služby nebo pořádné internetové připojení. Takže pokud bych se tam někdy vrátila žít, tak až v důchodovém věku, až bych nic z toho nepotřebovala.

9.2 Osnova druhého setkání

1. Jezdili jste s rodiči na výlety?
2. Kdo se s Vámi učil? Otec nebo matka?
3. Kdo chodil na třídní schůzky?
4. Trestali Vás rodiče za špatné známky?
5. Kdo z rodičů Vás trestal?
6. Změnil se po přistěhování do ČR razantně Váš styl oblékání?
7. Mohla jste nosit náušnice, nebo se nechat tetovat?
8. Chodila jste v Čechách na diskotéky?
9. Dostávala jste kapesné?

9.2.1 Ukázka z rozhovoru s informátorkou č. 3 (druhé setkání)

Jezdili jste s rodiči na výlety?

Ano, jezdili jsme na poutní místa a k příbuzným. Máme příbuzné po celém Rumunsku, v Itálii a v Čechách.

Kdo se s Vámi učil, matka nebo otec?

Mamka, ale táta se o prospěch hodně zajímal, pokaždé když přišel z práce a udělal všechno potřebné na poli, tak chtěl vidět známky.

Kdo z rodičů chodil na třídní schůzky?

Vždycky oba dva.

Trestali vás rodiče za špatné známky?

Ne, jako pohrozili mi nebo mi zakázali jít ven, ale nikdy nás nikdo neuhodil. Ale na druhou stranu jsme jako nejhorší známky nosili dvojky.

Změnil se nějak Váš styl oblékání potom, co jste se přestěhovali do ČR?

Ani ne, sice jsme mohly se sestrou nosit jiné barvy sukni, než se daly koupit na Heleně, ale mamka nás vždycky oblékala do punčocháčů, sukně a halenky. Když bylo v létě teplo, mohli jsme si sice vzít o něco kratší sukni, ale museli jsme mít pokaždé silonky, protože mamka říkala, že není slušné chodit s holýma nohama. Teď když bydlím s manželem, tak si pod delší šaty silonky neberu.

Přemýšlela jste někdy o tetování?

Ne! Nikdy. Rodičům by se to nelíbilo.

I přes to, že už spolu nebydlíte?

Já rodičům nezatajuju. Nikdy bych se nedala tetovat nebo si třeba nechala propíchnout pupík nebo jazyk, je to hrozně lascivní a já jsem už vdaná, musím se podle toho chovat. Potetované holky stejně nikdo nechce, protože jsou divoké.

Tento názor jste si udělala sama nebo jste někdy o tomto tématu hovořila i s rodiči?

S rodiči jsme o tom nikdy nemluvili, ale náš kazatel nám říkal na setkáních mládeže, že potetované holky nikdy nebudou dobré manželky, protože jsou divoké a muži chtějí doma klidné manželky.

(...)

Setkání mládeže?

Ano, dvakrát týdně se setkáváme v našem centru. A pak máme třikrát týdně kázání. Ty setkání mám ráda, vždycky si něco napečeme, zpíváme si, kamarádka hraje na klavír a povídáme si.

Chodila jste v Čechách na diskotéky?

My netančíme. Mamka mi vždycky říkala, že dívky, které se předvádí na tanečním parketu, nikdy nebudou mít respekt svého manžela a ty, které ho ještě nemají si takhle ani žádného nenajdou.

(...)

Dostávala jste kapesné?

Ne, nebylo proč, jídlo kupovali vždycky rodiče, oblečení mi kupovala mamka nebo mi občas něco ušila. Pamatuju si, že mi jednou ušila takové modré květované šaty, byly celkem krátké a koupila mi k nim bílé střevíčky s přezkou.

9.3 Osnova třetího setkání

1. Pamatujete si na nějaké hračky, které jste v dětství vlastnila?
2. Pamatujete si, jaké hry jste v dětství hrála?
3. Účastnily se těchto her i děti z okolí?
4. Pamatujete si na nějaké hry, které jste hrála pouze v holčičím kolektivu?
5. Kolik hodin týdně jste jako děti trávily hraním?
6. Malovala jste si jako dítě? (omalovánky, papír x tužka)
7. Měla jste ve škole družinu? (chodila jste do ní?)

9.4 Fotografie

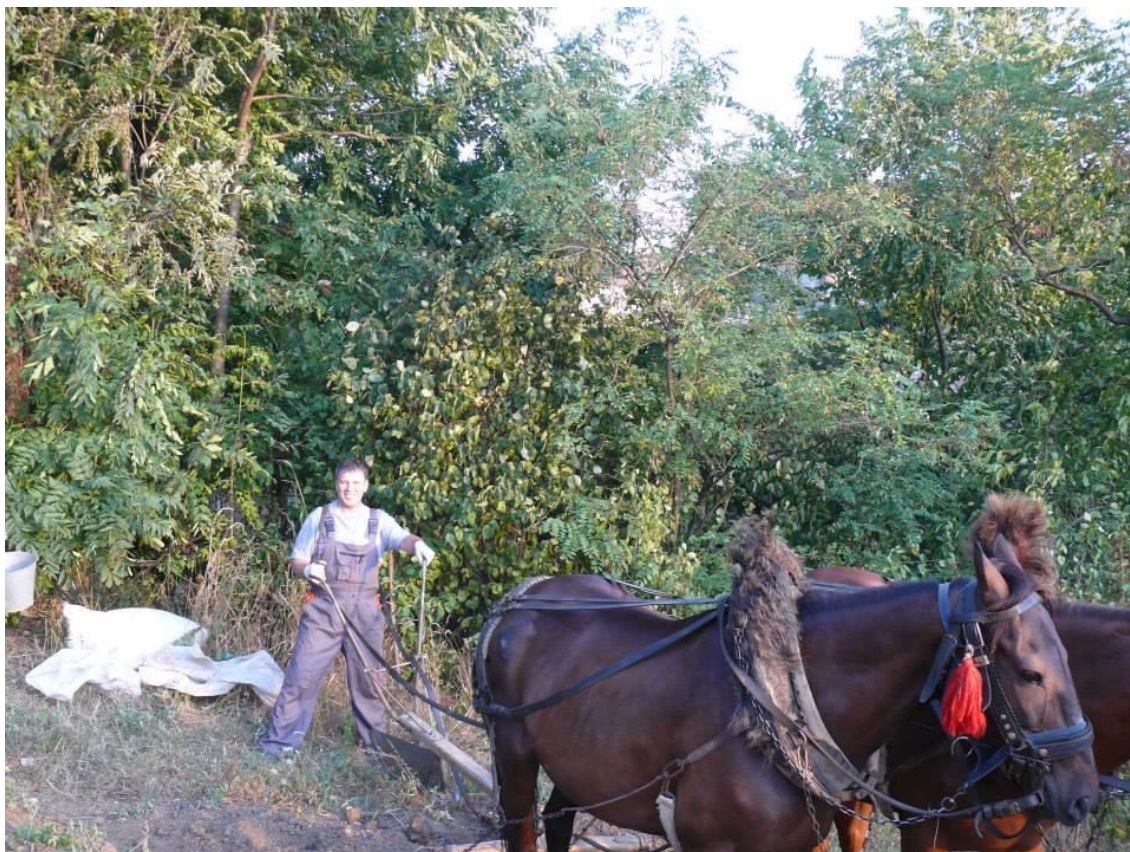

Fotografie z průvodu na festivalu ve vesnici Svatá Helena (informátorka se zařadila do průvodu za vesnici Moldova, jelikož v ní bydlela její babička).

Opět fotografie z průvodu.

Fotografie ze sklízení brambor, kdy reemigranti přijeli na Svatou Helenu na dovolenou.

Fotografie jedné z informátorek o Štědrý den.